

Джерела та література:

1. Судова влада: монографія / За заг. ред. І. Є. Марочкіна. – Харків: Право, 2015. – 792 с.
2. Кряжков В. А. Конституционное правосудие в субъектах Российской Федерации: правовые основы и практика / В. А. Кряжков. – М.: Городец, 1999. – 768 с.
3. Сергиенко Л. А. Правовая регламентація управленческого труда / Л. А. Сергиенко. – М.: Наука, 1984. – 141 с.
4. Абросимова Е. Б. Суд в системе разделения властей: российская модель: (конституционно-теоретические аспекты): учебное пособие / Е. Б. Абросимова. – М.: Проспект, 2002. – 112 с.
5. Бабаева О. Н. Проблемные вопросы статуса мировых судей Российской Федерации / О. Н. Бабаева // Вестник Воронежского государственного университета. – 2007. – № 1. – С. 132-142.
6. Самостоятельность и независимость судебной власти Российской Федерации / Под ред. В. В. Ершова. – М.: Юристъ, 2006. – 493 с.
7. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебно-конституционное право и процесс: учеб. пособие / Н. В. Витрук. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2010. – 592 с.
8. Федоренко В. Л. Конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції / В. Л. Федоренко // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 3. – С. 62-67.

Kravchuk V., Polinchuk J. Reasons of discharge of judges as element them constitutionally-legal status. *Judicial reform of 2016 became an important step for the input of international and European standards that determine legal status of judges. There are investigated reasons of discharge of judges as an element them constitutionally-legal status.*

Keywords: *liberation of judges, constitutionally-legal status, Constitution of Ukraine, judge, judicial reform.*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СУДДІВСЬКОГО РОЗСУДУ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

М. А. Кравчук, А. О. Глабай

На процес здійснення правосуддя, статус та розсуд судді при винесенні рішення в Стародавньому Римі впливали ряд факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру. Римським юристам притаманне вміння логічно, виважено, лаконічно формулювати власні думки та відповідні судові рішення. Базові засади здійснення правосуддя, сформовані римськими юристами, є стандартами правосуддя і в сучасних реаліях.

Ключові слова: *Стародавній Рим, суддя, суддівський розсуд.*

До сучасної правової держави ставляться досить високі вимоги щодо організації та здійснення правосуддя, сформованим в результаті тисячолітнього розвитку людства та державності.

Дослідження статуту суддів та судового розсуду на основі історико-правового методу дозволить проаналізувати динаміку формування і розвитку зазначених категорій, що можуть бути враховані у реформуванні сучасної системи судів та здійснення правосуддя.

Судовий розсуд вивчався з позицій теорії та філософії права такими науковцями, як В. Канцір, О. Копиленко, П. Недбайло, О. Гришук, П. Рабинович, Г. Мельник, П. Куфтирев та ін. Крім того, судовий розсуд розглядався науковцями в контексті окремих галузей права (М. Закурін, В. Вапнярчук та інші).

Дане дослідження обумовлюється необхідністю історико-правової характеристики проблеми суддівського розсуду та підготовку на цьому ґрунті рекомендацій, які можуть мати значення для подальшого удосконалення правозастосовчої діяльності.

Наділення суду дискреційними повноваженнями має тривалу історію та сприяє забезпеченню здійснення правосуддя. Вони є важливим і необхідним елементом судової діяльності. [1, с. 68-69].

Важливим аспектом в історії Стародавнього Світу, на нашу думку, є стрімкий розвиток законодавства, яке регламентувало судовий процес і використовувалося впродовж наступних століть. Ідеї римського права відобразились у сучасній теорії цивільного права, цивільного процесу, підприємницького права, міжнародного приватного права тощо. У римському праві закріплено розуміння права як системи загальнообов'язкових правових норм, санкціонованих людьми на благо собі, тому право – це інститут захисту населення. Римська юриспруденція вирізняється високою технікою правотворчості, вмінням аналізувати конкретні правовідносини, аргументувати свої висновки. Формулювання правових ідей римськими юристами характеризуються чіткістю, лаконізмом, глибиною змісту. Ці ідеї є взірцем для сучасних юристів [2, с. 68-69].

Ще в Стародавньому Римі третейські арбітри, як правило, вирішували спори між сусідами та родичами. Від присяжних суддів вони відрізнялися тим, що діяли на свій розсуд і самі визначали розмір стягнення. На другому етапі суддя або присуджував до виконання, або виправдовував відповідача. Остаточним поєднанням вимог природного права й норм позитивного права стала кодифікація Юстиніана (527-566 р.р.), яка являла собою правовий збірник, побудований на грецькій концепції природного розуму та римському почутті гармонії. В основі судового угляду в цей час лежать моральні якості судді, думка якого, побудована на законності (позитивному праві) й моральності (природному праві), уважалась його углядом, а за їх відсутності – його свавіллям [3, с. 495].

Вже в Стародавньому Римі кримінальне судочинство, здійснюване спочатку народними зібраннями, а потім постійними комісіями (квестіями), очолюваними преторами, забезпечувало гласність на всіх стадіях процесу, відкритість пред'явлення обвинувачення й присутність народу на суді, що проходив під відкритим небом. За часів Цицерона найважливішим справам додавалася найбільша урочистість. Дні засідань суду повідомлялися заздалегідь, збиралися маси глядачів. Відзначаючи значення явної змагальності, А. С. Стоянов писав: «Римський процес із безумовною логікою започаткував гласність. Всі заходи слідства були відкриті, за ними пильно стежив обвинувачений. Кожному огляду, кожному допиту свідків протиставлялося заперечення. Таким чином, змагання між звинуваченням і захистом могло початися набагато раніше суду на форумі» [4, с. 263].

Історія військового судочинства показує, що, як правило, військові суди утворювалися тоді, коли в державах створювалися постійні армії. Дещо схоже на окреме військове судочинство існувало вже у Римі періоду республіки (утворена у 509 р. до н. е.), проте його повного становлення у той час так і не відбулось. У мирний час жодного окремого військового судочинства у республіканському Римі взагалі не існувало, діяло виключно загальне судочинство. У військовий період уся судова влада належала полководцям (консулу або диктатору). Дрібні справи розглядали різні стройові начальники – військові трибуни, центуріони. Судовий процес відбувався гласно, а рішення виносились відразу після допиту обвинуваченого та свідків. У провінціях Риму стосовно розташованих там військових частин судовими повноваженнями наділялись проконсул та пропретор, які були намісниками у провінціях і призначалися туди сенатом. З 123 р. до н. е. можна було оскаржувати рішення проконсулів та пропреторів до римського сенату, який міг передати справу на новий розгляд. Істотні зміни у комплектуванні легіонів та в організації діяльності військових судів відбулись в період імперії (приблизно з I ст. до н. е.). До служби у легіонах почали набирати не тільки громадян Риму, але і найманців, громадян які збідніли, жителів провінцій, тобто різних людей. Військове судочинство починає функціонувати не тільки у військовий період, але і в мирний час [5, с. 241].

Римські юристи зробили значний внесок у розробку принципів і правил судочинства. Вони вважали, що «погані вчинки» не повинні залишатися безкарними, бо безкарність – це постійне заохочення правопорушників і злочинців. Закон спрямований насамперед у майбутнє, а суддя розглядає минуле, тобто фактично здійснене. Отже, правосуддя ефективне там, де

існує справедливий і швидкий суд. Будь-яке зволікання є відмовою в правосудді. Правосуддя розглядалось як постійне і вічне бажання держави забезпечити права кожного громадянина. Авторитет закону бачили в неухильному його виконанні [2, с. 68].

Отже, на процес здійснення правосуддя, статус та розсуд судді при винесенні рішення впливали ряд факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру. Такими чинниками були суспільний та економічний устрій, соціально-економічне становище в державі, в тому числі, соціальне становище, яке займали і самі судді, і учасники процесу. Значний вплив на суддівський розсуд в Стародавньому Римі мав рівень правосвідомості особи, її обізнаності в правових питаннях. Крім цього, спільною рисою в усіх державах стародавнього світу була вимога щодо вольових та емоційних якостей судді. Суддя повинен був вміти чути людей, мати високий рівень моральності, що відповідав би стандартам моралі тогочасного суспільства.

Вже в Стародавньому Римі юриспруденція характеризується досить високим рівнем юридичної техніки, як правотворчої, так і правозастосовної. Римським юристам притаманне вміння логічно, виважено, лаконічно формулювати власні думки та відповідні судові рішення. Базові засади здійснення правосуддя, сформовані римськими юристами, є стандартами правосуддя і в сучасних реаліях.

Джерела та література:

1. Кравчук М. А. Історико-правові аспекти судового розсуду (дискреції) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. – Випуск 33. – Ч. 1. – Ужгород, 2015. – С. 21-24
2. Демедюк Т. Протидія хабарництву в судах Стародавнього Світу / Т. Демедюк // Вісник Академії управління МВС. - 2010. - №3 (15). – С. 64-70
3. Попов Д.І. Розвиток уявлень про застосування природного права при здійсненні судового угляду / Д.І. Попов // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 2. – С. 488–496.
4. Багнюк Г. Історико-правовий аспект становлення і розвитку засади гласності та відкритості кримінального провадження / Г. Багнюк // Юридичний вісник. - № 6. – 2014. – С. 263-268
5. Романовський Я. Я. Становлення військового судочинства у країнах Європи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/14030/1/39_240-245_Vis724_Armiya.pdf

Kravchuk M., Glabaj A. Factors of forming of judge discretion in Ancient Rome.

The row of factors of objective and subjective character influenced on the process of realization of justice, status and discretion of judge at awarding judgement in Ancient Rome. To the Roman lawyers are inherent ability logically, self-weighted, laconically to formulate own opinions and corresponding court decisions. Base principles the realizations of justice, which was formed by the Roman lawyers, are the standards of justice and in modern realities.

Keywords: Ancient Rome, judge, judge discretion.

ЧИННІСТЬ ПРАВОЗАСТОСОВЧИХ АКТИВ В ЧАСІ ЗА НАПРЯМОМ ДІЇ

Ю. В. Назарук

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. М. Юхимюк

У тезах доповіді розглядаються ключові питання, пов'язані з дією правозастосовних актів в часі за напрямом дії. Окреслюються основні визначення таких понять як пряма, зворотня та переживаючи дія в часі.

Ключові слова: правозастосовчий акт, чинність правозастосовного акту в часі за напрямом дії, пряма, зворотня та переживаючи дія в часі.